

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У США ТА НІМЕЧЧИНІ ЯК УМОВА
ТВОРЧОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

*Мельник Наталія Іванівна,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри дошкільної освіти,
Педагогічний інститут, Київський
університет імені Бориса Грінченка*

Анотація. У статті досліджено проблему формування професійної компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти у США та Німеччині; проаналізовано підходи до організації професійної підготовки педагогів; визначено компоненти професійної компетентності, які визначені провідними американськими та німецькими науковцями; обґрунтовано умови творчої самореалізації майбутніх працівників дошкільної освіти на основі врахування передового педагогічного досвіду розвинутих країн світу.

Ключові слова: формування професійної компетентності, умови творчої самореалізації, професійна підготовка фахівців дошкільної освіти.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку української держави характеризується духовним, економічним, політичним, та культурним процесами у соціальному просторі. Ці процеси значною мірою залежать від освітнього рівня його громадян, який починається формуватись з дошкільних років, що в свою чергу впливає на актуалізації проблеми формування творчого розвитку майбутніх фахівців дошкільної освіти. У державних документах по дошкільній освіті таких як Державна програма «Освіта» (Україна XXI століття), Національна Доктрина розвитку освіти України у XXI столітті (2001), Закон України „Про дошкільну освіту” (2001), Базовий компонент дошкільної освіти наголошено, що основними завданнями дошкільної освіти є організація спрямованості на гармонійний та різнобічний розвиток особистості, формування у неї цілісної картини світу. Необхідною умовою успішної реалізації поставлених завдань є не тільки якісна професійна підготовки

майбутніх працівників дошкільної галузі, але й, насамперед формування їхньої професійної компетентності, формування у них прагнення до творчого підходу в організації освітнього процесу дошкільних навчальних закладів.

Аналіз досліджень та публікацій. Особливості професійної підготовки майбутніх спеціалістів дошкільної освіти вивчалися у дослідженнях Л. В. Артемової, А. Богущ, Г. Беленької, Н. Грами, І. Дичківської, Н. Ємельянової, Л. Загородньої, Н. Ковальнової, Т. Котик, Н. Лисенко, О. Поліщук, Т. Поніманської, Т. Танько, О. Федій та інші. Науковцями визначено теоретико-методологічні засади підготовки майбутніх спеціалістів дошкільної освіти у сучасних умовах, доведено, що сутністю професійно-педагогічної підготовки є система змістовно-педагогічних та організаційно-методичних заходів, спрямованих на забезпечення готовності майбутнього педагога до педагогічної діяльності.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Наявність чисельних досліджень з проблеми формування у студентів дошкільних спеціальностей творчої самореалізації в умовах компетентнісного підходу засвідчив про необхідність обґрунтування умов, які сприяють професійній творчій самореалізації. В контексті зазначеного важливим є також передовий педагогічний досвід США та Німеччини, вищі системи освіти яких перебувають на лідерських позиціях і які уже мають успішну практику творчої самореалізації працівників дошкільної освіти через сформованість професійної компетентності.

Актуальність зазначеного формує **основну мету даної статті**, яка полягає у дослідженні умов творчої самореалізації майбутніх фахівців дошкільної освіти в контексті компетентнісної парадигми підготовки педагогічних кадрів та з урахуванням педагогічного досвіду розвинутих країн світу.

Для розв'язання поставленої мети постає необхідність вирішення таких **завдань**: - проаналізувати актуальність формування професійної компетентності у працях сучасних вітчизняних, американських та німецьких дослідників; виокремити провідні компетенції, на які покликаються зарубіжні

науковці та визначити умови формування творчої самореалізації майбутніх фахівців дошкільної освіти з урахуваннями американського та німецького досвіду організації освітнього процесу у вищих навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу. Усталеним є підхід відповідно до якого метою і результатом професійної підготовки у ВНЗ є готовність до педагогічної діяльності. Однак, сучасна наука характеризується зростанням інтересу до теоретичного обґрунтування і теоретичного формування професійної компетентності майбутніх фахівців. Компетентність у системі педагогічної освіти є предметом наукового розгляду багатьох науковців: І. Беха, С. Гончаренка, І. Зимньої, Н. Кузьміної, А. Маркової, Л. Мітіної, В. Сластьоніна, А. Хуторського та інших. Питання підготовки майбутніх спеціалістів дошкільної освіти на засадах компетентнісного підходу висвітлюються у працях А. Богуш, Г. Беленької, О. Богінч, В. Нестеренко, Т. Танько та інших.

Зазначимо, що ґрунтовно та комплексно проблему формування професійної компетентності сучасних вихователів дошкільної освіти розкрито в працях Г. В. Беленької, яка визначає професійну компетентність як «професійну підготовленість і здатність суб'єкта праці до виконання завдань і обов'язків повсякденної діяльності. Вона обумовлена когнітивним та діяльнісним компонентами підготовки фахівця, виступає мірою і основним критерієм визначення його відповідності умовам праці» [1, с. 35].

Аналіз досліджень дозволив сформулювати таке тлумачення поняття «професійної компетентності»: *професійна компетентність* – це складне утворення, що вміщує комплекс знань, умінь, властивостей і якостей особистості, що забезпечують варіативність, оптимальність та ефективність побудови певного виробничого процесу. Якщо ж звертатися до визначень американських та німецьких науковців, то багато в чому вони суголосні з визначеннями запропонованими українськими дослідниками.

Важливу роль у окресленні вимог до професійної компетентності у США відіграють національні, загальнодержавні організації та установи, які

розробляють *Стандарти педагогічної освіти та вимоги до професійної компетентності вихователя*. Важливо зазначити, що кожна з організацій встановлює свої вимоги до вихователів, на які повинні орієнтуватися і які повинні враховувати всі штати країни при формуванні регіональних вимог до професійної підготовки кадрів дошкільної освіти [5]. Для дослідження особливий інтерес становлять організації, що формують *вимоги до професійної компетентності вихователя та стандарти професійної підготовки кадрів дошкільної освіти*. До них належать: Освітній центр дошкільної освіти (Early Childhood Learning and Knowledge Center), Національна академія програм дошкільної освіти (National Academy of Early Childhood Programs), Національна асоціація освіти дітей (NAEYC), Національна асоціація спеціалістів дошкільної освіти (NAECS/SDE). Проаналізуємо вимоги, що встановлюються зазначеними організаціями [2, с. 135].

На підставі узагальнень та результатів досліджень американських педагогів нами виокремлено професійно-педагогічні компетентності вихователя: педагогічно-методична, інформаційно-комунікаційна, загальнонаукова та психологічна (табл. 1)

Таблиця 1.

Професійна компетентність американського вихователя

Компетентність вихователя	Характеристика
Педагогічно-методична	Вихователь володіє предметно-методичними компетентностями під час організації освітнього процесу у дошкільному закладі, вміє цілеспрямовано вдосконалювати їх. Ця компетентність передбачає удосконалення педагогічної майстерності упродовж життя.
Інформаційно-комунікаційна	<p>Вміння вихователя орієнтуватися в потоці інформації, вміння працювати з різними видами інформації, знаходити необхідний матеріал, класифікувати його, узагальнювати, критично сприймати, на основі</p> <p>здобутих знань вирішувати інформаційну проблему, пов'язану з професійною діяльністю. Ця компетентність включає: загальну інформаційну, діагностичну та предметно орієнтовану</p> <p><i>Загальна інформаційна компетентність:</i> передбачає уміння: (1) створювати документи, таблиці, малюнки, комп'ютерні презентації, діаграми, графічні об'єкти; (2) використовувати інтернет, організовувати телеконференції, користуватися інтерактивними дошками тощо; (3) здійснювати власні електронні розробки.</p> <p><i>Діагностична:</i> здатність вихователя здійснювати моніторинг, діагностувати, прогнозувати свою та</p>

	компетентності.	дитячу діяльності.
		Предметно орієнтована: здатність вихователя використовувати: готові програми дошкільної освіти; демонстраційні програми; психолого-педагогічну літературу; електронні засоби навчання дітей тощо.
Загальнонаукова	Здатність вихователя отримувати необхідну інформацію щодо наукових відкриттів, відстежувати нові розробки вчених щодо методів та підходів у навчанні та вихованні дітей дошкільного віку, прогнозувати можливості їхнього застосування в освітньому процесі дошкільних установ та роботі вихователів, розробляти свої педагогічні новації та доповідати про них на методичних засіданнях та конференціях, володіти теоретичними та методичними знаннями щодо особливостей навчання дітей тощо.	
Психологічна	Вихователь здатний здійснювати особистісно орієнтований підхід в освітньому процесі дошкільного навчального закладу, стимулювати пізнавальний інтерес у дітей, створювати творчу атмосферу під час пізнавальної діяльності, розв'язувати конфлікти у групі, консультувати дітей та їхніх батьків з приводу освіти, толерантно та з повагою ставитися до всіх учасників освітнього процесу (дітей, батьків, колег), формувати довірливі відносини з дітьми, допомагати їм у самоорганізації, визнавати і поважати думки дітей, вміти емоційно контролювати себе тощо.	
Загально-культурна	Вихователь знає та володіє національною та світовою спадщиною, культурою міжособистісних стосунків, дотримується принципів толерантності.	

Джерело: систематизовано автором [2, с. 140].

Сьогодні у зв'язку із процесами інтеграції, технізації та інформатизації суспільства в дошкільній педагогіці США ведуться дискусії щодо професії вихователя [6, с. 399]. Спостерігається тенденція до збільшення кількості навчального часу на професійні дисципліни. Кількість годин на профільні дисципліни в університетах США значно перевищує кількість годин, що передбачені навчальними планами університетів України (4058 годин у США – проти 3834 годин в Україні); професійне спрямування всіх курсів, які викладаються у ВНЗ, мають максимальне спрямування на підготовку майбутніх вихователів до навчання та виховання дітей дошкільного віку (при цьому у змісті освітніх програм при підготовці вихователя відображається як теоретичний аспект, так і практичний досвід; спостерігається збільшення

терміну практики студентів педагогічних ВНЗ у дошкільних закладах, що забезпечує високу якість надання освітніх послуг у сфері дошкільної освіти [3].

Отже, професійну компетентність американських вихователів можна охарактеризувати як єдність чотирьох складових: когнітивної (педагогічні та спеціальні предметні знання, здатність проектувати свій подальший професійний розвиток); операційно-технологічної (володіння методами навчання та виховання дітей дошкільного віку, педагогічними технологіями, способами педагогічної взаємодії); особистісної (етичні і соціальні позиції й установки, відповідальність за результати своєї діяльності); індивідуальної (володіння прийомами самореалізації, саморозвитку, готовність до професійного зростання, самоорганізація).

У Німеччині провідний сучасний науковець К. Хольц серед інших компетентностей виокремлює також і «екологічну компетентність», яка, за його трактуванням передбачає вміння майбутнього фахівця дошкільної освіти і педагога в цілому організувати, створювати таке середовище, яке сприяло б повноцінному гармонійному розвитку особистості незалежно від соціального статусу, гендерної, національної, релігійної приналежності. Таким чином реалізується не тільки завдання формування комплексної професійної педагогічної компетентності, але й завдання з реалізації інклюзивної парадигми освіти, а також формування у студентів прагнення до творчого підходу організації освітнього процесу [4, с. 21].

Висновки. Ґрунтовний аналіз підходів до організації освітнього процесу у вищих навчальних закладах США та Німеччини засвідчив, що умовами успішної творчої самореалізації майбутніх фахівців дошкільної сфери є комплексний підхід до формування професійної компетентності педагогів, яка передбачає не тільки оволодіння дисциплін професійного циклу, але й знання сучасних концепцій дошкільної освіти, а саме компетентнісного, особи стіно-орієнтованого та діяльнісного підходів до організації освітнього процесу в дошкільних установах та вміння реалізовувати ці знання на практиці, творчо поєднуючи та взаємоорганізовуючи їх.

Здійснений аналіз хоча розкриває особливості професійної підготовки фахівців дошкільної освіти за кордоном, проте не вичерпує всіх аспектів. З огляду на це **перспективою подальших розвідок у даному напрямі** є дослідження особливостей форм організації освітнього процесу в американських та німецьких вищих навчальних закладах, які забезпечують формування творчого професійного зростання майбутніх спеціалістів дошкільної галузі.

Література.

1. Беленька Г. В. Формування професійної компетентності сучасного вихователя дошкільного навчального закладу : моногр. / Г. В. Беленька. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. – 332 с.

2. Мельник Н. І. Розвиток дошкільної освіти у США: дис. ... канд. пед. наук. : 13.00.08 / Мельник Наталія Іванівна. – Черкаси 2011. – 327 с.

3. Center for Career Development in Early Care and Education. [Електронний ресурс]: “Child Care Licensing: Qualifications and Training for Roles in Child Care Centers and Family Child Care Homes: 2000 Summary Sheet”. – Режим доступу: www.nccic.org/cctopics/cclicensing00.pdf.

4. Holts K. Tolerance and values in German society / K. Holts // Людські цінності і толерантність у сучасному світі: міжконтинентальний діалог інтелектуалів: матер. Міжнарод. наук.-практ. конф., (16 листоп., м. Київ) / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка [та ін.] ; за заг. ред. В. О. Огнев'юка [редкол.: В. О. Огнев'юк, Л. Л. Хоружа, С. О. Сисоєва, Н. М. Віннікова]. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2011 – С. 18–22.

5. Horm-Wingerd D. Eager to Learn, Bowman et all / D. Horm-Wingerd, M. Nyson, N. Karp // New Teachers for a New Century. – National Institute on Early Childhood Development and Education. – Washington, D.C.: U.S. Department of Education. – 2000. – 24 p.

6. Howes C. Teacher characteristics and effective teaching in child care: Findings from the National Child Care Staffing study / C. Howes, M. Whitebook, D.

Phillips // *Creating a Qualified Preschool Teaching Workforce: [Child & Youth Care Forum]*. – 1992. – Part I. – № 21. – P. 399–414.

Мельник Н. И. Формирование профессиональной компетентности будущих специалистов дошкольного образования в США и Германии как условие творческой самореализации в профессиональной деятельности.

Аннотация. В статье изучено проблему формирования профессиональной компетентности будущих специалистов дошкольного образования в США и Германии; проанализировано подходы к организации профессиональной подготовки педагогов; дифференцировано компоненты профессиональной компетентности будущих работников дошкольного образования, которые определены ведущими американскими и германскими учеными; обосновано условия творческой самореализации будущих специалистов дошкольного образования в практической профессиональной деятельности с учетом передового педагогического опыта развитых стран мира. **Ключевые слова:** формирования профессиональной компетентности, условия творческой самореализации, профессиональная подготовка специалистов дошкольного образования.

Melnyk N. Preschool teacher's professional competency formation in USA and Germany as the main condition of creative self-realization in the professional activity.

Annotation. The problem of Preschool teacher's professional competency formation in USA and Germany is analyzed in the article. Different approaches to the process of professional teachers' preparation organization are analysed by the author; components of future preschool teachers' professional competency that proved by American and German scientists are distinguished in the issue; conditions of creative self-realization in the process of professional activity are argued in the given article. **Key words:** professional competency formation, conditions of creative self-realization, Preschool teacher's professional preparation.